

DTS-Huset

Historie: Arkitekt Ulrik Plesners gamle herskabsvilla, som i snart ni år har været Dansk Told & Skatteforbunds Hus, indtager i sin nyrenoverede skikkelse igen rollen som det naturlige midtpunkt på Hjalmar Brantings Plads på Østerbro i København.

Renovering og ombygning er slut - og værdien af forbundets største investering er nu sikret.

Men hvorfor bruge millioner på at renovere et gammelt hus, der slet ikke er bygget til kontorformål? Det korte svar må være: Fordi det er en fantastisk bygning med miljø, charme og en spændende historie, der i dag danner rammen om forbundets sekretariat og en af forbundets ferieboliger. Samtidig har huset, der i dag har en anslået handelsværdi på omkring 25 millioner, vist sig at være en rigtig god investering for Dansk Told & Skatteforbund.

Her er lidt af historien om Huset, om området og om arkitekten, som tegnede det hus, der blev påbegyndt for 110 år siden. Om DTS-Huset.

Fra leje til eje

Dansk Told & Skatteforbund har været ejer af ejendommen Hjalmar Brantings Plads 8 siden 1. maj 1999. Prisen var omkring 8 millioner, og der blev brugt et par stykker oveni til at sætte ejendommen indvendigt i stand.

Der var dog ét bygningsmæssigt udestående med Københavns Kommune. Kommunen krævede, at der blev etableret en brandtrappe fra mødelokalet på 2. sal. Længe blev der arbejdet på at få lov til at etablere en udvendig løsning, men uanset hvilke modeller, der blev lagt frem, ville kommunen ikke acceptere det, fordi huset er klassificeret som bevaringsværdigt.

Derfor var der efterhånden kun var én model tilbage. Der skulle etableres en brandtrappe fra mødelokalet ned til 1. sal, hvor trappen i tårnet ville kunne gøre det ud for brandtrappe resten af vejen. En mode, der imidlertid ville imidlertid ødelægge mulighederne for at have hovedbestyrelsens mødebord i mødelokalet, og det var derfor nødvendigt at foretage en om-

bygning af hele 2. sal.

Når håndværkerne nu skulle igang, besluttede hovedbestyrelsen, at det oprindelige, 100-år gamle tag skulle udskiftes. Flere steder var der vandskader på grund af utætte tagsten. Med bygningen pakket ind i stillads var der samtidig fornuft i at give facaden og de oprindelige vinduer en tiltrængt renovering.

Håndværkere i gamle huse betyder næsten altid uforudsete ting - også på Hjalmar Brantings Plads. Det viste sig bl.a., at det var nødvendigt at etablere en helt ny spirafslutning på tårnet på grund af råd i konstruktionen - og varmeanlægget var isoleret med asbest, så det måtte også renoveres. Nye radiatorer og isolering af de gamle vinduer har til gengæld betydet, at det i denne vinter - for første gang - har været muligt at holde en forsvarlig temperatur i kontorerne uden brug af supplerende varmekilder.

Den grønne plads

Kvarteret omkring Stockholmsgade og Hjal-

Foto: Fagpress/Mikael Hjørter

mar Brantings Plads blev anlagt i slutningen af 1800-tallet i forbindelse med nedlæggelsen af voldene omkring det gamle København. Pladsen - og grunden hvor DTS-Huset står i dag - var en del af det gamle voldområde. Her lå en militær bastion - en såkaldt fremskudt reduit - der skulle være med til at sikre staden mod svenskere og andre farer. Reduiten lod man ligge, da man sløjfede voldene - og rester af den ligger faktisk stadig som den grønne jordforhøjning, der udgør midten af Hjalmar Brantings Plads, selvom den siden er blevet "udhulet" for at rumme civile beskyttelsesrum.

Da husets første ejer, fabrikejer M.A. Heegaard, fik tinglyst skødet på den nyudstykkede grund den 19. december 1898, var adressen ikke Hjalmar Brantings Plads men Stockholms Plads. Det hed pladsen indtil 1925, hvor Københavns bystyre fandt, at den burde opkaldes efter den nyligt afdøde Hjalmar Branting, som var Sveriges første socialdemokratiske statsminister. Hjalmar Branting arbejdede ivrigt for dannelsen af Folkenes Forbund - forgængeren for det nuværende FN - og fik Nobels Freds-

Dansk Told & Skatteforbunds Hus præsenterer sig igen fra sin bedste side efter håndværkernes indsats.

pris i 1921. Så fredselseren Hjalmar Branting fik sin plads på resterne af Københavns gamle voldterræn.

Stockholms Plads var egentlig planlagt som kirkeplads for kvarterets kirke. Det kirkebyggeri blev der dog ikke noget ud af, for Esajas Kirke var i mellemtiden blevet opført nogle hundrede meter derfra på den sydligste del af Holmens Kirkegård. Pladsen kom derfor til at bevare sin karakter af et grønt område.

Ud over at skifte adresse har Huset også skiftet nummer undervejs. Ved opførelsen i 1899 var huset nr. 5 - men er som bekendt i dag nummer 8. Gennem alle hundrede år har huset dog ligget solidt, hvor det ligger med den solide facade mod en af storbyens oaser. Beliggenheden mellem Østre Anlæg/Hjalmar Brantings Plads og Holmens Kirkegård gør, at man knapt ænser, man stort set befinder sig midt i København.

Mellem vold og kirkegård

Grunden, fabrikejer Heegaard købte af Københavns Kommune, var - og er - på 666 m².

Formen er som en spids trekant, hvor den ene langside grænser ud mod Hjalmar Brantings Plads, den anden langside mod Holmens Kirkegård mens den korte ende grænser op mod nabohuset i nr. 6.

Grundens form skyldes netop placeringen mellem pladsen og kirkegården. Ved udstykningen af kvarteret blev der fire smalle grunde mellem Holmens Kirkegård og den nuværende Olof Palmes Gade/Hjalmar Brantings Plads. Grundene var så smalle, at der - i modsætning til den øvrige del af kvarteret - ikke var plads til at bygge etageejendomme. Derfor blev de fire grunde solgt med den klausul, at kommunen havde ret til med mindst fem års forudgående varsel at købe dem tilbage den 1. januar 1972 - og derefter hvert tiende år - for den sum, der var givet for grunden med tillæg af bygningernes værdi.

Bagtanken med denne klausul var, at man regnede med, at Holmens Kirkegård skulle sløjfes. Derfor ville det være belejligt for kommunen at købe de smalle grunde tilbage, så de kunne stykkes sammen med dele af kirkegården og derefter "genudstykket" som større grunde med mulighed for etagehusbyggeri.

Men Holmens Kirkegård ligger der endnu.

Det er i dag Københavns ældste kirkegård med rødder tilbage i 1666, hvor den blev taget i brug som hjælpe- og fattigkirkegård for ubemidlede matroser. I dag er det blevet en mondæn begravelsesplads - og tankerne om at nedlægge kirkegården er ikke aktuelle længere.

Skulle de blive bragt på bane igen, behøver Dansk Told & Skatteforbund dog ikke at frygte, at kommunen kommer og vil have Huset tilbage. Det sikrede den tidligere ejer i 1996, hvor grunden blev "købt fri" af byrden, og for Købsretten blev slette af tingbogen.

Arkitekten Ulrik Plesner

Opgaven med at få et hus på grunden blev overdraget til arkitekten Ulrik Plesner, som i 1898 var et forholdsvis ubeskrevet blad.

Ulrik Plesner blev født den 17. maj 1861 i Vedersø i Vestjylland, hvor faderen var præst. Han kom på Kunstakademiet i 1880 med afgang i 1893, men begyndte først for alvor selvstændigt at virke som arkitekt i slutning af 1890'erne.

Da Plesner i 1899 tog fat på arbejdet med Huset, var hans arbejder stort set begrænset til nogle få huse i Køgeområdet og "Aahusene" på Åboulevarden i København. Nok så afgørende for den senere karriere var dog, at han allerede i 1891 havde stået for den første tilbygning til det kendte Brøndums Hotel i Skagen. Det bragte ham ind i kredsen omkring skagensmalerne, som netop på det tidspunkt havde deres storhedstid. I 1897 havde Plesner derfor fået til opgave at tegne skagensmaleren P.S. Krøyers

københavnske hus i Bergensgade 10 - få hundrede meter fra DTS-Huset på Hjalmar Brantings Plads.

I de følgende år blev det også til en række opgaver i København for Ulrik Plesner, men først og fremmest var det i Skagen, det ene Plesner-hus efter det andet skød op.

Skagen kom i det hele taget til at stå uløseligt knyttet til Ulrik Plesners navn. Efter tilbygningerne til Brøndums Hotel fik han i 1906 til opgave at tegne det nye havnekontor på Skagens Havn. Det førte i de følgende 27 år til en lang række bygninger i byen og oplandet. Anchers hus, stationen, den kongelige feriebolig "Klitgaarden", den svenske kirke og Skagens Museum hører til blandt de mest kendte. Sognerådet i Skagen brugte ham som æstetisk censor ved alle nybyggerier - og ud over de huse, han selv tegnede, kom Plesner derved også indirekte til at præge den øvrige bebyggelse i byen i en grad, at Skagen den dag i dag er præget af Plesner mere end af nogen anden arkitekt.

Det var også i Skagen - på det Brøndums Hotel, han selv havde tegnet hovedparten af - at den 72-årige Ulrik Plesner døde den 22. november 1933.

Upstairs og downstairs

Huset blev bygget som privatbolig for Heegaard. En standsmæssig bolig for fabrikejeren, der sammen med sin broder og svoger ejede jernstøberier, som bl.a. fremstillede dampmaskiner, industri- og landbrugsmaskiner og emaljerede gryder.

FØR ...

Huset i første del af 1900-tallet.

NU ...

Huset efter reoveringen.

Foto: fbg press/Mikael Hjelte

Det er en bygning fra tiden før, et hus var beton med blot en skal af sminkende mursten omkring, så selvom byggeriet blev påbegyndt i 1899, stod huset først helt færdigt i 1901.

Som i dag var hovedindgangen i den østlige gavl. Gennem den lille forgang kom man ind i den store hall, der med husets hovedtrappe går gennem tre etager. Den mere ydmyge bagtrappe er indrettet i "trappetårnet" ved Husets vestlige gavl.

I stueplanet var husets stuer. Spisestuen mod nord var indrettet i det, der i dag rummer soveværelse og køkken i ferieboligen, mens der i de tre rum ud mod pladsen var stuer.

Fra spisestuen var der udgang til en lille terrasse, hvorfra der førte en trappe ned til den lille have. Udformningen af terrassen og trappen er siden ændret, men også i dag er der herfra adgang til den trekantede have, som nu vil blive til glæde for forbundets medlemmer, som lejer ferieboligen.

Førstesalen, der i dag er indrettet til kontorer, rummede de mere private beboelsesrum - mens de praktiske gerninger var henlagt til "downstairs", hvor kælderen bl.a. rummede køkken.

Fra svensk til dansk

Det var dog kun i få år, M.A. Heegaard fik glæde af sit nye hus, for han døde allerede i som 52-årig i 1910.

Huset vedblev at være privat beboelse en tid - men tiderne ændrede sig. Herskaberne rykkede ud - og kontorfolket rykkede ind. I 1943 var

Husets dage som Herskabsvilla forbi. De sidste beboere havde opdaget, at de havde aversion mod at bo som nabo til en kirkegård, og Huset blev for 118.000 kr. solgt til Arbejderbevægelsens Arkiv og Bibliotek (ABA).

ABA blev i Huset til 1971, hvor pladsen definitivt var blevet for trang. I 60'erne havde man fået udarbejdet et forslag til en tilbygning i haven, som bl.a. ville været gået ud over tårnet. Men der var problemer med byggerestriktioner - og da man endelig fik byggetilladelsen i 1963, var det finansieringen, der voldte problemer.

Efter at været flyttet fra Huset, lejede ABA det i første omgang ud - men da man fik et godt tilbud, solgte man det i begyndelsen af 70'erne for 839.000 kr.

Før forbundet overtog Huset, var det dansk kontor for Skandinavisk Press A/S - et svensk-ejet forlag under International Masters Publishers, som bl.a. har specialiseret sig i samle-kort.

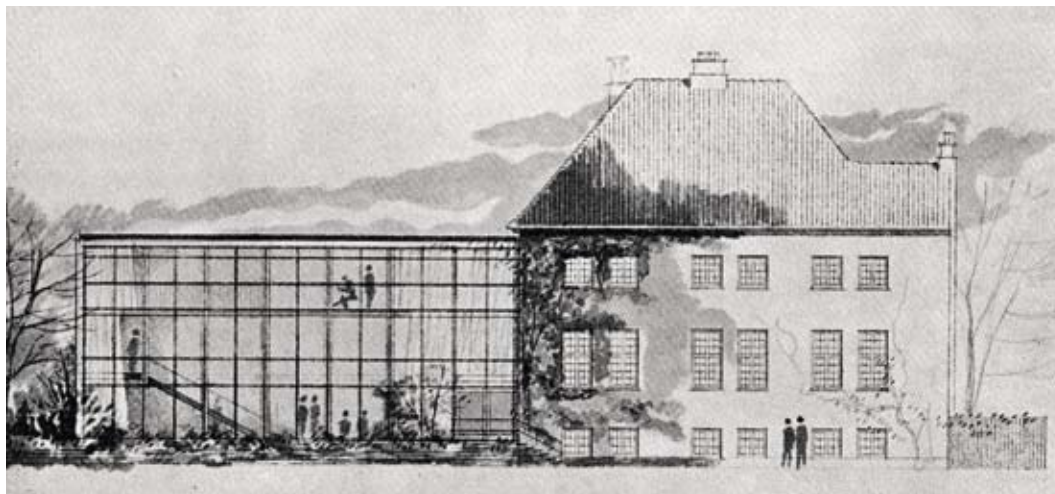
Den "svenske forbindelse" væver sig næsten som en rød tråd gennem kvarterets og husets historie. Fra de københavnske volde anlagt mod fjenden, der på det tidspunkt først og fremmest var personificeret i svensken, over opkaldelse af pladsen efter den svenske statsminister Hjalmar Branting til i mange år at have huset et svenskejet forlag.

Men i dag er det pæredansk. Med Dansk Told & Skatteforbunds sekretariat, mødelokaler og en feriebolig med en attraktiv beliggenhed midt i København.

Og falder medlemmernes vej forbi, er de naturligvis altid velkomne til at kigge indenfor.

OG ALDRIG ...

Huset med den tilbygning, ABA havde planlagt, men aldrig fik gennemført.

Litteratur:

- Knud Millech & Kay Fisker: *Danske arkitekturstrømninger 1850-1950*, Østifternes Kreditforening 1951
- Helge Finsen: *Arkitekten Ulrik Plesner*, Arkitektens Forlag 1951
- Bo Bramsen (Red.): *København før og nu - og aldrig*, Bd. 10, Erik Wassard: *Nørrevold, Østervold og Kastellet*, Forlaget Palle Fogtdal, 1990
- Sys Hartmann (Red.): *Weilbach. Dansk Kunstnerleksikon*, bd. 6, Munksgaard • Rosinante 1997
- Sv. Cedergreen Bech (Red.): *Dansk Biografisk Leksikon*, bd. 6, Gyldendal 1980
- Børge Schmidt: *Et arkiv bliver til*, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, 1984